

PRAVNI IZVORI I POJAM UGOVORA O POŠTANSKIM USLUGAMA

THE LEGISLATION SOURCES AND THE TERM OF THE CONTRACT ON POSTAL SERVICES

*Mr. Slavko Budimir*¹⁹³

Rezime: *Kako je Ugovor o poštanskim uslugama do danas vrlo malo poznat našoj široj javnosti, i to kako stručnom dijelu te javnosti, tako i širem broju korisnika poštanskih usluga - ovaj rad ima za cilj da u najkraćem obradi pojmovne, pojavne i pravne karakteristike Ugovora o poštanskim uslugama, te utvrdi način stupanja korisnika poštanskih usluga u ugovorni odnos sa poštom i pravnu sigurnost ugovornih strana u ovom pravnom poslu.*

Ključne riječi: *poštanski saobraćaj, pošta, poštanska usluga, pravo, ugovor, pošiljaoc, primaoc.*

Abstract: *As the control on postal services is still very little known to the public, both to the professional part of the public and to the wider number of users of the postal services-this work has a goal to process conceptual, phenomenal and legal characteristics of the Contract on the postal services, and to establish a way in which the users of postal services will sign a contract in the post office and gain the legal security of the parties in this legal transaction.*

UVOD

Retrospektivom istorijskog perioda u razvoju poštanskog saobraćaja i načina pružanja poštanskih usluga, od prvih oblika i načina ugovaranja poštanskih usluga, te prelaženja pošte iz privatnog vlasništva u vlasništvo države, do odvajanja pošte od države i njene transformacije iz javnog državnog preduzeća u akcionarsko društvo - savremenu poslovnu organizaciju /privredno preduzeće/ koja svoju egzistenciju odnosno razvoj obezbeđuje u konkurentskoj utakmici na tržištu, **da se zaključiti da su ugovorni i pravni odnosi između pošte i korisnika poštanskih usluga uvijek predstavljali specifične pravne odnose.**

Uopšteno rečeno, Ugovor o poštanskim uslugama je odraz saglasnosti volje /po pristupu/ dviju nejednakih ugovornih strana, to jest, sa jedne strane pošte /poštanskog operatera/ koja utvrđuje uslove ugovaranja /sadržaj Ugovora/ prije svega Posebnim uslovima /poslovanja/ za vršenje poštanskih usluga¹⁹⁴ kao generalnom ponudom neograničenom broju korisnika za zaključenje Ugovora i sa druge strane korisnika poštanskih usluga /u pravilu pošiljaoca poštanske pošiljke/ koji pristupa ovom Ugovoru i prihvata njegovu sadržinu - takvu kakva je unapred utvrđena od strane pošte /poštanskog operatera/ na način propisan Zakonom¹⁹⁵.

Okolnost što se Ugovori o poštanskim uslugama u ogromnom broju slučajeva /isključujući ugovore o poštanskim uslugama koji se zaključuju u pismenoj formi između pošte i korisnika poštanskih usluga/ zaključuju na specifičan način /iz razloga masovnosti i brzine prenosa poštanskih pošiljaka/ i što pri tom zaključenju ovog Ugovora ne prethode svi elementi za slobodno izjavljivanje volja ugovornih strana, odnosno da je volja ugovornih strana determinisana /regulisana/ imperativnim zakonskim i drugim normama unutrašnjeg i međunarodnog poštanskog prava u prvom redu Posebnim uslovima /poslovanja/ za vršenje poštanskih usluga, gdje su unapred već utvrđeni osnovni uslovi ugovaranja /sadržaj Ugovora/ dovodi do potrebe njihovog analiziranja i preciznog određivanja ugovornog karaktera ovih odnosa kao i sigurnosti ugovornih strana u ovom pravnom poslu.

PRAVNI IZVORI UGOVORA O POŠTANSKIM USLUGAMA

Sa stanovišta preciznog određivanja pojma i osnovnih karakteristika Ugovora o poštanskim uslugama vrlo je bitno jasno utvrditi pravne izvore Ugovora o poštanskim uslugama.

Kao izvori prava za Ugovor o poštanskim uslugama javljaju se:

¹⁹³ "POŠTE SRPSKE" AD Banja Luka - RJ Prijedor

¹⁹⁴ "Službeni glasnik RS" br 130/11

¹⁹⁵ Zakon o poštanskim uslugama /"Službeni glasnik RS

- a) pravni izvori u propisima unutrašnjeg poštanskog saobraćaja
- b) pravni izvori u propisima međunarodnog poštanskog saobraćaja

Pravni izvori u propisima unutrašnjeg poštanskog saobraćaja

Za Ugovor o poštanskim uslugama u unutrašnjem poštanskom saobraćaju kao izvori prava najznačajniji su Zakon o poštama BiH¹⁹⁶ i Zakon o poštanskim uslugama RS. Na drugom nivou po stepenu značaja u pravnom smislu odmah poslije zakona, dolaze Opšti uslovi za vršenje poštanskih usluga¹⁹⁷ i Posebni uslovi za vršenje poštanskih usluga kojima pripada /sastavni dio/ i Nomenklatura poštanskih usluga kao i Cjenovnik poštanskih usluga /poštanske tarife/. Na posebne uslove za vršenje poštanskih usluga i Nomenklaturu poštanskih usluga saglasnost daje Ministarstvo saobraćaja i veza¹⁹⁸ dok na Cjenovnik poštanskih usluga - saglasnost daje Vlada Republike Srpske¹⁹⁹.

Na trećem nivou po stepenu značaja u pravnom smislu kao izvori prava za Ugovor o poštanskim uslugama dolaze Pravilnik o vršenju poštanskih usluga u poštanskom saobraćaju i druga opšta akta Preduzeća za poštanski saobraćaj Republike Srpske "POŠTE SRPSKE" AD BANJA LUKA kojima se uređuje funkcionisanje poštanskog saobraćaja i obavljanje poštanskih usluga na teritoriji Republike Srpske, koji imaju uticaja na ugovorne odnose između pošte i korisnika poštanskih usluga.

Pored Zakona o poštama, Zakona o poštanskim uslugama i drugih propisa kojima se reguliše poštanski saobraćaj i obavljanje poštanskih usluga, sudskoj praksi takođe pripada značajno mjesto kao pravnom izvoru za Ugovor o poštanskim uslugama ali obzirom na širinu ovog rada i predmet interesovanja sudskoj praksi kao izvoru prava nećemo davati širi značaj.

Pravni izvori u propisima međunarodnog poštanskog saobraćaja

Za Ugovor o poštanskim uslugama u međunarodnom poštanskom saobraćaju kao izvori prava pojavljuju se odgovarajući međunarodni ugovori i sporazumi u prvom redu koje je donio Svjetski poštanski savez a koje su prihvatile zemlje članice Svjetskog poštanskog saveza, pa tako i naša zemlja. U ovom slučaju radi se o multilateralnim međunarodnim ugovorima. Zemlje članice Svjetskog poštanskog saveza mogu zaključivati i bilateralne ugovore, ali su oni od manjeg značaja kao izvor prava za Ugovor o poštanskim uslugama.

Kada se radi o multilateralnim ugovorima i sporazumima poštanskog saobraćaja kao izvori prava za Ugovor o poštanskim uslugama najvažniji su:

- Svjetska poštanska konvencija sa Završnim protokolom Svjetske poštanske konvencije kojom je regulisano vršenje poštanskih usluga u međunarodnom poštanskom saobraćaju;
- Pravilnik o pismonosnim pošiljkama;
- Pravilnik o poštanskim paketima;
- Pravilnik aranžmana o poštanskim novčanim uslugama.

Međunarodni poštanski propisi imperativno zahtijevaju jedinstvena rješenja i primjenu u praksi za sve zemlje članice Svjetskog poštanskog saveza u pogledu odvijanja poštanskog saobraćaja i vršenja poštanskih usluga u međunarodnom poštanskom saobraćaju. To se posebno odnosi na vrste poštanskih pošiljaka, način i uslove predaje poštanskih pošiljaka pošti na prenos i uručenje, dimenzije, težinu, pakovanje i adresiranje poštanskih pošiljaka, prava i obaveza poštanskih operatera /uprava/ i korisnika poštanskih usluga u međunarodnom poštanskom saobraćaju.

POJAM UGOVORA O POŠTANSKIM USLUGAMA

Ugovor o poštanskim uslugama je pravni posao kojim se jedna ugovorna strana - poštanski operator obavezuje da od mjesta prijema izvrši prenos poštanske pošiljke do mjesta uručenja, za određeno vrijeme i u neoštećenom stanju uz naknadu /poštansku tarifu/ za drugu ugovornu stranu - u pravilu pošiljaoca /korisnika poštanske usluge/ i uruči /preda/ je trećem licu - primaocu.

Dakle, u Ugovoru o poštanskim uslugama ugovorne strane su pošta /poštanski operator/ i pošiljaoc poštanske pošiljke /korisnik poštanske usluge/ ali se pored njih u ovom pravnom poslu pojavljuju i druga lica, najčešće primaoc poštanske pošiljke, koji se javlja nakon zaključenja /ovjerom prijema poštanske pošiljke od strane

¹⁹⁶ Zakon o poštama BiH ("Službeni glasnik BiH" br 33/05)

¹⁹⁷ Opšti uslovi za vršenje poštanskih usluga ("Službeni glasnik BiH" 102/11)

¹⁹⁸ Zakon o poštanskim uslugama RS Član 5. tačka 2. i 5.

¹⁹⁹ Zakon o poštanskim uslugama RS Član 18. tačka 2.

pošte/ Ugovora o poštanskim uslugama i kao primaoc poštanske pošiljke stiče prava i obaveze u realizaciji Ugovora o poštanskim uslugama.

Kod zaključivanja Ugovora o poštanskim uslugama postupa se u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima, Zakonom o poštama BiH, Zakonom o poštanskim uslugama RS, i u najvećoj mjeri u skladu sa Opštim i Posebnim uslovima za vršenje poštanskih usluga, te je potrebno naglasiti da ugovorne strane /pošta i korisnik poštanske usluge/ moraju kod zaključenja Ugovora o poštanskim uslugama imati u vidu ove propise, koji propisuju /uređuju/ sadržaj Ugovora o poštanskim uslugama. Cilj ovoga rada je da doprinese razumjevanju mjesta i uloge pošte sa jedne strane i korisnika poštanske usluge sa druge strane u ovom pravnom poslu.

S toga, u obradi pojma Ugovora o poštanskim uslugama kod kojih su pravni odnosi između pošte /poštanskog operatora/ i korisnika poštanskih usluga regulisani imperativnim zakonskim i drugim normama međunarodnog i unutrašnjeg poštanskog prava, koji se ne zaključuju u pisanoj formi i koji u osnovi ima karakter Ugovora po pristupu²⁰⁰ treba krenuti od zakonske uloge pošte.

Pošta ima zakonske i ugovorne obaveze kod prijema, prenosa i uručjenja poštanskih pošiljaka kako u unutrašnjem tako i u međunarodnom poštanskom saobraćaju, pri čemu se pod zakonskim obavezama pošte imaju podrazumijevati i njene obaveze koje proizilaze iz odgovarajućih međunarodnih poštanskih propisa koji su pristupanjem naše zemlje Svjetskom poštanskom savezu i prihvatanjem ovih propisa postala zakonska obaveza pošte.

S druge strane, korisnici poštanskih usluga u unutrašnjem i međunarodnom poštanskom saobraćaju mogu rezervisane poštanske usluge²⁰¹ da koriste samo kod pošte - što poštu dovodi u monopolistički položaj u odnosu na korisnike poštanske usluge.

Ovakav je položaj pošte i korisnika poštanskih usluga i kod nas u Republici Srpskoj, bez obzira na vrstu vlasništva, odnosno na činjenicu da je pošta u Republici Srpskoj samostalan privredno - pravni subjekt i da posluje kao privredno društvo.

I u slučaju pošte Republike Srpske, pravni odnosi pošte i korisnika poštanskih usluga regulisani su imperativnim zakonskim i drugim propisima unutrašnjeg i međunarodnog poštanskog prava. Ove zakonske i druge norme /prije svega iz Posebnih uslova za vršenje poštanskih usluga/ obavezuju poštu sa jedne strane i korisnika poštanskih usluga sa druge strane da se prilikom zasnivanja ugovornih odnosa i zaključenja Ugovora o poštanskim uslugama pridržavaju uslova propisanih tim imperativnim normama.

Drugim riječima ni pošta ni korisnici poštanskih usluga ne mogu međusobno utvrditi drugačije uslove i odnose prilikom ugovaranja poštanskih usluga i zaključenja Ugovora o poštanskim uslugama od uslova i odnosa koji su propisani tim zakonskim i drugim imperativnim normama unutrašnjeg i međunarodnog poštanskog prava.

Dakle kod Ugovora o poštanskim uslugama prisutna je intervencija javnog prava /države putem Zakona i drugih propisa/ i njegovih prinudno pravnih normi u oblast ugovornih odnosa između pošte i korisnika poštanskih usluga, i ona se javlja u svim zemljama iz razloga što pošta na planu pružanja i vršenja rezervisanih poštanskih usluga ima monopolistički položaj u unutrašnjem i međunarodnom poštanskom saobraćaju. Ova intervencija proizilazi iz razloga tog monopolističkog položaja pošte na području ugovaranja rezervisanih poštanskih usluga - odnosno država i društvo ne mogu prepustiti odnose pošte i korisnika poštanskih usluga njima samima to jest njihovom potpuno slobodnom ugovaranju, kako se ovde radi o dvema po svom položaju neravnopravnim i nejednakim ugovornim stranama, imajući u vidu činjenicu da jedna ugovorna strana u ovom slučaju pošta sama određuje uslove ugovaranja poštanskih usluga a druga strana - korisnik poštanskih usluga te uslove ugovaranja može samo da prihvati ili ne prihvati.

Kod ovakvih stvarnih i pravnih odnosa i uslova uvijek postoji mogućnost da pošta, kao jedna od slobodno - ugovornih strana, utvrdi takve uslove ugovaranja poštanskih usluga koji bi u najvećoj mjeri odnosno bar pretežno štitili samo njene interese a na račun interesa korisnika poštanskih usluga, kako je ovde riječ o dvema neravnopravnim i nejednakim ugovornim stranama, gdje jedna strana samo utvrđuje uslove ugovaranja a druga strana te uslove samo prihvata.

---

²⁰⁰ Zakon o poštanskim uslugama RS - Član 6. tačka 1. ("Sl. glasnik RS" br. 30/10)

²⁰¹ Rezervisane poštanske usluge su one vrste univerzalnih poštanskih usluga koje može pružati samo Pošta, a obuhvataju prenos: pismonosnih pošiljaka do 1000 gr, tiskovina, novina i časopisa; paketskih pošiljaka do 10 kg; poštanskih i telegrafskih uputnica i isplate novčanih doznaka na kućnu adresu; direktne pošte, kurirske usluge ukoliko iznos tarife nije deset puta veći od obične tarife, preporučeni i vrednosni pošiljaka bez obzira na težinu, sudskih pisama i pisama po uprvanom i prekršajnom postupku bez obzira na težinu.

Da bi zaštitile korisnike poštanskih usluga, odnosno da bi ograničila monopolistički položaj pošte koja uglavnom uređuje uslove ugovaranja, država najčešće putem imperativnih zakonskih normi reguliše najvažnije elemente iz ugovornih odnosa pošte i korisnika poštanskih usluga, propisujući pri tome osnovna prava i obaveze za obe ugovorne strane /poštu i korisnika poštanskih usluga/.

Iz ovoga se da zaključiti da ugovornim odnosima pošte i korisnika poštanskih usluga prethode, po pravilu prinudno pravne norme kojima država slobodu ugovaranja ugovornih strana kod Ugovora o poštanskim uslugama svodi u pravno dopuštene okvire i granice Ustavno - pravnog poredka.

Predajom poštanske pošiljke na predaju i prenos odnosno zaključenjem Ugovora o poštanskim uslugama, pošta preuzima pravnu obavezu da primljenu pošiljku prenese i uruči primaocu na način i pod uslovima propisanim Zakonom i Opštim i Posebnim uslovima za vršenje poštanskih usluga te Ugovorom o poštanskim uslugama a u međunarodnom poštanskom saobraćaju još i pod uslovima i na način propisan međunarodnim poštanskim propisima.

Iz pravne obaveze pošte koja proizilazi iz međunarodnih poštanskih propisa, Zakona i Opštih i Posebnih uslova za vršenje poštanskih usluga, proizilazi da je pošta dužna da primi na prenos i uručenje svaku pošiljku koja ispunjava propisane uslove utvrđene Opštim i Posebnim uslovima za vršenje poštanskih usluga. Ovo ukazuje na činjenicu da pošiljaoc poštanske pošiljke može da bude svako lice, bez obzira da li je ono u pravnom smislu sposobno ili ne i bez obzira da li je to lice pošti poznato ili nije.

Dakle, pri zaključenju Ugovora o poštanskim uslugama nije bitna poslovna sposobnost pošiljaoca pošiljke /lica koje stupa u ugovorni odnos sa poštom/ jer pošta prima pošiljke i od lica koja ne posjeduju poslovnu sposobnost, ako poštanska pošiljka koju to lice predaje pošti na otpremu i uručenje, ispunjava uslove koji su propisima predviđeni za tu vrstu poštanske pošiljke. Isto tako nije bitno ni odlučujuće za punovažnost Ugovora o poštanskim uslugama da li je pošiljaoc poštanske pošiljke pošti poznat ili nije, jer se prilikom zaključenja Ugovora o poštanskim uslugama ne utvrđuje identitet pošiljaoca poštanske pošiljke odnosno lica koje stupa u ugovorni odnos sa poštom.

Ove pravne specifičnosti Ugovora o poštanskim uslugama nastale su kao posledica znatnog porasta obima poštanskih usluga i pojave masovnog broja poštanskih pošiljaka, što praktično čini nemogućim zasnivati ugovaranje poštanskih usluga na klasičnim principima zaključenja obligacionih ugovora, kod kojih se poslovna sposobnost i identitet ugovornih strana javlja kao bitan element za mogućnost zaključenja Ugovora. Stoga je za poštu ugovorna strana, onaj pošiljaoc poštanske pošiljke, koji je kao takav označen na pošiljci bez obzira da li je on lično predao ili je to za njega učinilo neko drugo lice.

Iz ovog proizilazi, da pošiljaoc poštanske pošiljke može i na posredan način /putem drugog lica/ da zaključi Ugovor o poštanskim uslugama sa poštom, kako pošta ne utvrđuje identitet lica prilikom predaje poštanske pošiljke, jer to nije ni bitno da bi Ugovor bio zaključen u vezi sa tom poštanskom pošiljkom.

Međutim, vrlo je bitno napomenuti, da bi Ugovor o poštanskim uslugama bio zaključen, potrebno je da pošiljaoc poštanske pošiljke po pravilu /osim u posebnim slučajevima/ plati unapred propisanu poštarinu /poštansku tarifu/ za uslugu koja je predmet ugovaranja odnosno Ugovora jer u protivnom, pošta po pravilu /propisima/ neće primiti pošiljku na otpremu i prenos, pa do zaključenja Ugovora neće ni doći.

Prema tome, Ugovor o poštanskim uslugama može da zaključi svaki korisnik poštanske usluge bio on u pravnom smislu poslovno sposoban ili ne. Dovoljno je za mogućnost zaključenja Ugovora da poštanska pošiljka koja se predaje pošti na otpremu, prenos i uručenje ispunjava sve propisane uslove za prenos i uručenje pošiljke putem pošte i da je pošiljaoc /po pravilu/ platio unapred propisanu poštarinu za uslugu koja je predmet Ugovora.

Iz napred navedenog jasno proizilazi da je sadržaj Ugovora o poštanskim uslugama dat u Opštim i Posebnim uslovima za vršenje poštanskih usluga koje, kao svoju generalnu ponudu neograničenom broju korisnika, utvrđuje sama pošta na način i pod uslovima koje propisuje Zakon.

ZAKLJUČAK

Ugovor o poštanskim uslugama u našem pravnom sistemu jest obligacioni ugovor koji se javlja u međunarodnom i unutrašnjem poštanskom saobraćaju, a mogu ga sa poštom zaključiti sva lica čije pošiljke ispunjavaju propisane uslove kojim se pošta obavezuje da će poštansku pošiljku preneti i uručiti primaocu na način predviđen međunarodnim poštanskim propisima, Zakonom, Opštim i Posebnim uslovima za vršenje poštanskih usluga, a pošiljaoc se obavezuje da će pošti za izvršenu uslugu prenosa i uručanja poštanske pošiljke, po pravilu platiti unapred odgovarajuću naknadu /poštarinu/ koja je utvrđena poštanskim Cjenovnikom /tarifu/.

Ova definicija Ugovora o poštanskim uslugama kao i sve drugo rečeno u vezi sa određivanjem pojma Ugovora o poštanskim uslugama, pokazuje da Ugovor o poštanskim uslugama ima sledeće osnovne karakteristike:

- da je to samostalni i složeni obligacioni ugovor koji se zaključuje kao ugovor po pristupu;
- da je Ugovor o poštanskim uslugama po svom sadržaju najbliži ugovoru o prevozu robe, ali da se od njega razlikuje kako po predmetu ugovora to jest vrsti usluge, tako i po načinu zaključenja, izvršenja i drugo;
- da uslove Ugovora o poštanskim uslugama regulišu međunarodni i unutrašnji poštanski propisi;
- da je sadržaj Ugovora o poštanskim uslugama dat u Posebnim uslovima za vršenje poštanskih usluga koje na način predviđen Zakonom utvrđuje pošta kao svoju zajedničku generalnu ponudu upućenu neograničenom broju lica radi zaključenja Ugovora.

LITERATURA:

1. Babić J.: Ugovori građanskog prava – Poseban dio obligacionih ugovora, Pravni fakultet Univerziteta "Union" u Beogradu, Beograd 2006. godine
  2. Bošnjak J. :Tehnologija poštanskog prometa II - Fakultet prometnih znanosti, Zagreb 1999. godina
  3. Carić S. Vitez M. i Mrkšić D.: Privredno pravo - Privredna akademija, Novi Sad - 2006. godine
  4. Carić S. Trajković M. Janković J. Đurđev D.: Saobraćajno pravo, Privredna akademija, Novi Sad 2006. godina
  5. Čović Š.:Poslovno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2003. godine
  6. Marković D. i Grgurović B.:Poštanski saobraćaj, Saobraćajni fakultet, Univerziteta uBeogradu, Beograd 2006. godine
  7. Vasiljević M. Rajčević M. i Popović V.: Ugovori o privredi, Pravni fakultet Banja Luka 2002. godine
- Akta XXII Svjetskog poštanskog saveza - PEKING 1999. godina
  - Zakon o poštanskim uslugama RS ("Službeni glasnik RS" br. 30/10)
  - Opšti uslovi za vršenje poštanskih usluga ("Sl. glasnik BiH" br. 102/11)
  - Posebni uslovi za vršenje poštanskih usluga ("Sl. glasnik RS" br. 130/11)